

Paweł Działuk

Mediacja w polskim prawie karnym – daremna alternatywa czy niewykorzystywana szansa?

Opiekun naukowy: dr Szymon Krajnik

Paweł Działuk – student prawa w Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie. Członek i skarbnik Studenckiej Poradni Prawnej ALK, vice prezes koła naukowego Lex Medicinæ, asystent ds. administracji stowarzyszenia ELSA Warszawa. Laureat Stypendium Prezesa Rady Ministrów, Stypendium Rektora ALK (na podstawie wysokiej średniej) i Stypendium GOLD Fundacji Koźmińskich.

Abstrakt

Mediacja jako jedyna spośród alternatywnych metod rozwiązywania sporów znalazła swoje miejsce w polskim prawie karnym na skutek wejścia w życie Kodeksu postępowania karnego z 1997 roku. Mimo obowiązywania od przeszło 20 lat, mediacja jest cały czas stosowana bardzo rzadko – w latach ubiegłych odsetek spraw trafiających do mediacji wynosił 0,16%. Przyczynami tak rzadkiego stosowania mediacji są między innymi niski stopień przekonania podmiotów mogących skierować sprawę do mediacji o jej skuteczności i efektywności, terminy, jakimi ograniczone jest postępowanie mediacyjne czy nieskuteczne (uchylone) próby uregulowania umorzenia konsensualnego – art. 59a kodeksu karnego.

Niniejszy artykuł zwraca uwagę na trudności, z jakimi spotyka się jej stosowanie w Polsce, znajdujące potwierdzenie m.in. w raportach Ministerstwa Sprawiedliwości. Poddano również porównaniu wybrane rozbieżności pomiędzy stanem normatywnym mediacji w Polsce a wskazaniem wynikającymi z Rekomendacji Komitetu Ministrów Rady Europy o mediacji w sprawach karnych.

Analiza powyższych danych umożliwiła dokonanie krytycznej oceny aktualnych rozwiązań normatywnych w odniesieniu do wykorzystania instytucji mediacji w praktyce.

Słowa kluczowe: mediacja, postępowanie karne, tryby konsensualne, sprawiedliwość naprawcza, artykuł 59a kodeksu karnego.

Mediation in Polish criminal proceedings – needless alternative or missed opportunity?

Abstract

Mediation is the only method of the alternative dispute resolutions, that has found its place in Polish criminal law.

Despite being in force for over 20 years, mediation is still used very rarely – in previous years the percentage of cases which were referred to mediation amounted to 0.16%. The main problems identified are the following: the low level of mediation acceptance by authorities which can refer a case to mediation, the time limits regarding mediation proceedings and the ineffective attempts to regulate possibility to discontinue of proceedings because of mediation.

Article draws attention to problems that mediation is facing in Poland. They are confirmed, inter alia, in the Ministry of Justice reports. It also compares Polish legislation regarding mediation with selected indications from the Recommendation of the Committee of Ministers of the Council of Europe on mediation in criminal matters.

The analysis of the above mentioned made it possible to critically evaluate current legal regulations in relation to applying mediation.

Keywords: mediation, criminal proceedings, alternative dispute resolutions, restorative justice.

Wstęp

Mediacja to metoda alternatywnego rozwiązywania sporów, ciesząca się zdecydowanie największą popularnością (Cybulko, 2018). Zarówno prawnicy, jak i osoby z prawem niezwiązane, właśnie z mediacją kojarzą możliwość „dogadania się” poza salą sądową, mimo że istnieją też inne możliwości, jak nieformalne porozumienia, koncyliacje czy metody

stosowane w programach sprawiedliwości naprawczej (kręgi, konferencje itd.). Wśród ADR-ów (ang. Alternative Dispute Resolution – metod alternatywnego rozwiązywania sporów) tylko mediacja znalazła swoje miejsce w polskim prawie karnym zarówno *sensu stricto* (tj. w Kodeksie karnym, Kodeksie postępowania karnego, Kodeksie karnym wykonawczym), jak i *sensu largo* (choćby w ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich).

Wydawać by się mogło, że korzyści, jakie daje swoim uczestnikom, ale także organom wymiaru sprawiedliwości oraz społeczeństwu jako całości (Bobrowicz, <http>), powodować będą wraz z biegiem lat wzrost udziału spraw kierowanych do mediacji względem liczby spraw rozwiązywanych tradycyjnie. Jeśli chodzi o zwykłych obywateli, w świetle badań dość powszechne jest poczucie niezadowolenia z wyroku¹, a rozwiązaniem mogłyby być mediacje, z których obie strony mają szansę wyjść z poczuciem, że sprawiedliwości stało się zadość. W 2018 roku mediacje w sprawach karnych kończyły się ugodą w 63% (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2020). Jest to wynik, który - biorąc pod uwagę specyfikę spraw karnych – należy uznać za dobry, szczególnie że od lat utrzymuje się na zbliżonym, stałym poziomie. Wraz z popularyzacją mediacji jako alternatywy dla klasycznych postępowań sądowych wskaźnik ten powinien rosnąć, co stanowiłoby korzyść dla społeczeństwa, potrafiącego rozwiązać powstałe spory.

Organy wymiaru sprawiedliwości również odniosłyby korzyść – zostałyby odciążone przez to, że część spraw w ogóle nie trafiałaby na wokandę. Już widoczna jest tendencja w innych gałęziach prawa, polegająca na umożliwieniu stronom załatwieniu sprawy inaczej niż przez władczą decyzję jakiegoś organu (np. mediacje w postępowaniu administracyjnym, arbitraż międzynarodowy, polubowne załatwianie sporów konsumenckich). A jak wygląda liczba spraw karnych kierowanych do mediacji? Zauważalne są wahania na przestrzeni obowiązywania regulacji. W ostatnich latach (2015–2018) odnotowano stopniowy spadek. Fakt ten dziwi, ponieważ intuicyjnie wydaje się, że ADR-y powinny w coraz większym stopniu uzupełniać, a w pewnym zakresie zastępować tradycyjnie prowadzone postępowania.

---

¹ Na przykład w roku 2009 70,9% respondentów stwierdziło, że czują, że orzecznictwo nie jest sprawiedliwe (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2009). Obecnie, zgodnie z badaniami CBOS, sądy są oceniane negatywnie przez 43% respondentów, przy 33% odpowiedzi negatywnych (<https://www.wnp.pl/parlamentarny/spoleczenstwo/cbos-33-proc-polakow-zle-ocenia-prace-prokuratury-sady-negatywnie-ocenia-43-proc,99975.html> – dostęp: 20.02.2021).

Udział spraw kierowanych do mediacji jest jednak zdumiewająco niski. Przykładowo w roku 2017 do mediacji skierowano zaledwie 0,16% spraw karnych, które wpłynęły do sądów (*Diagnoza stanu stosowania mediacji oraz przyczyn zbyt niskiej w stosunku do oczekiwanej popularności mediacji – Raport końcowy*, 2017), potencjalne przyczyny drastycznie niskich danych statystycznych będą tematem późniejszych rozważań. W zakresie mediacji w postępowaniu karnym istnieją także międzynarodowo prawne zobowiązania wiążące Polskę oraz jej standardy.

Zamierzeniem badawczym autora pracy jest sprawdzenie, czy obecnie istniejące (na gruncie prawa polskiego oraz międzynarodowego) mechanizmy pozwalają efektywnie wdrożyć mediację do systemu prawnego, czy może nie są one wykorzystywane w wystarczający sposób. Poza tym zostaną przedstawione problemy i bariery dostrzegane przez badaczy i praktyków wraz ze wskazywanymi w literaturze propozycjami rozwiązań. Poruszona zostanie kwestia możliwości kierowania większej liczby spraw karnych do mediacji, a także kwestia, czy ich skuteczność można podtrzymać, lub nawet poprawić przy wzroście liczby spraw kierowanych do mediacji.

I. Rozwój mediacji oraz obowiązujące uregulowania – okoliczności ich uchwalenia i przyjęcia przez praktyków.

1. Początek mediacji w polskim prawie karnym

Institucje, które można by współcześnie porównać do mediacji, znane były w Polsce od wieków. Można nawet pokusić się o stwierdzenie, że stanowiły one tradycyjny model reakcji na przestępstwo w dawnych czasach. Alternatywnie do kojarzącej się ze średniowieczem „krwawej zemsty”, rody zawierały ugody po procesie jednania (Kutrzeba, 1933; za: Rosner 2005), prowadzonym przez jednacza („Jednacz: rozjemca, pogodzicie i sędzia polubowny” Gloger, 1974; za: Rosner 2005, s. 45). Proces ten nie podlegał wówczas regulacji ustawowej, współcześnie porównalibyśmy go właśnie do mediacji. Liczba i popularność wspomnianego procesu zmalała dopiero pod koniec XVIII wieku (Sieradzka-Baziur, 2016, s. 110-113), wraz z upadkiem państwa polskiego.

Trafnie wskazuje się, że przyjęty i rozpowszechniony w Europie model sprawiedliwości długo skupiał się przede wszystkim na odpłacie za czyn (model retrybutywny), a następnie na

resocjalizacji (model rehabilitacyjny) (Sułkowski, 2017). Do zmiany doszło, gdy dostrzeżono, że powyższe modele marginalizują interes ofiary. Popularność zyskała idea sprawiedliwości naprawczej, początkowo rozpowszechniona za oceanem, a potem szczególnie na Zachodzie (Chalimoniuk-Zięba i Oklejak, 2013). Idea ta jest nastawiona na naprawienie krzywd, jakie wyrządziło przestępstwo (Urbanowicz, 2020). Mediacja stała się głównym narzędziem realizowania idei sprawiedliwości naprawczej. W Polsce funkcja kompensacyjna prawa karnego zaczęła zyskiwać popularność dopiero w latach 90. XX wieku.

W prawie karnym formalny debiut mediacji miał miejsce w roku 1997, kiedy to uchwalono nowe kodeksy (karny, postępowania karnego i karny wykonawczy). Już wcześniej była ona „eksperymentalnie” stosowana w postępowaniu w sprawach nieletnich, cechującym się dość dużą elastycznością, jeśli chodzi o dobór środków reakcji sądowej na czyn karalny. Inicjatywa dotycząca ujęcia mediacji w wyżej wymienionych ustawach karnych została podjęta na etapie prac parlamentarnych – pomysł pojawił się i został wprowadzony w okresie kończenia prac nad projektem.

Trudno oprzeć się wrażeniu, że mediacja nie została ciepło przyjęta przez praktyków. Po ponad rocznym okresie *vacatio legis*, który miał w założeniu służyć zapoznaniu się z nowymi instytucjami, mediacja była wykorzystywana bardzo rzadko. Przez pierwsze 4 miesiące skierowano do niej zaledwie 10 spraw (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2020). Po części mogło to wynikać z ówczesnego, zbyt lakonicznego uregulowania możliwości wykorzystania postępowania mediacyjnego, co zmieniono w 2003 roku (artykuł 1 pkt 6 Ustawy z dnia 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych). Zmiana ta pozwoliła mediację nieco spopularyzować, co miało swoje odbicie w statystykach, bo w roku 2004 do mediacji skierowano 3569 spraw, podczas gdy w latach 1999–2002 było to 2944 spraw łącznie (Informator Statystyczny Wymiaru Sprawiedliwości). Nie można jednak stwierdzić, że mediacja jest popularna, na podstawie porównania liczby prawomocnych wyroków skazujących – w roku 2018 ponad 270 tysięcy (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2019) – z liczbą ugód zawartych w postępowaniu mediacyjnym – 2355 (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2020).

2. Przedstawienie i analiza wybranych elementów procedury (art. 23a k.p.k.) w świetle regulacji Rady Europy i Unii Europejskiej.

Analizując wyniki badań, łatwo jest zauważyć, że mediacja napotyka szereg barier, uniemożliwiających jej efektywne wykorzystanie oraz rozwój jako instytucji prawa i postępowania karnego. Rozważania w poniższej części pracy mają na celu wskazanie przyczyn problemów przez analizę zachowań podmiotów, które mogą skierować sprawę do mediacji oraz czasu, jaki ustawodawca przewidział na zakończenie procesu mediacji. Punktem odniesienia stanowiąc będą Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw² oraz Rekomendacja Komitetu Ministrów dotycząca sprawiedliwości naprawczej w sprawach karnych³. Dokumenty te mają wskazywać pewną wizję działania mediacji w ramach procesu karnego.

2.1 Podmioty mogące skierować sprawę do mediacji – wybrana problematyka i bariery rozwoju

2.1.1 Regulacje krajowe

Artykuł 23a § 1 k.p.k. wskazuje na podmioty, które mogą skierować sprawę do mediacji. Kryterium właściwości zależne jest od etapu postępowania, na którym znajduje się sprawa, i tak: gdy sprawę rozpoznaje sąd, to on lub referendarz sądowy są właściwe do takiego działania; jeśli natomiast toczy się postępowanie przygotowawcze, właściwy jest prokurator lub inny organ prowadzący postępowanie. Wskazywane jest wiele barier (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2017) – różnych dla poszczególnych podmiotów – które zdają się uniemożliwiać szybki rozwój mediacji. Poniżej zaprezentowane zostaną te najpoważniejsze i – jak się wydaje – najtrudniejsze do wyeliminowania.

Widoczna jest dysproporcja w liczbie spraw, które do mediacji kierują sądy, prokuratury i policja. Szczególnie mało spraw do mediacji kieruje ostatnia z wymienionych

---

² Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW, zwana dalej: „dyrektywą”, dostęp za pośrednictwem bazy danych Eur-LEX <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex%3A32012L0029> (dostęp 4.03.2021).

³ Rekomendacja Nr CM/Rec (2018)8 Komitetu Ministrów [Rady Europy] dla państw członkowskich dotycząca sprawiedliwości naprawczej w sprawach karnych, zwana dalej: „rekomendacją”, <https://www.euforumrj.org/sites/default/files/2019-12/polish-coe-rec-2018.pdf> (dostęp: 4.03.2021).

instytucji. Po pierwsze policja nie jest wymieniona w ustawie wprost, a jedynie jest objęta ogólnym stwierdzeniem „inny organ prowadzący postępowanie”. Dość prawdopodobne wydaje się, że brak wyraźnego wymienienia w ustawie wiąże się z niezajomością tego przepisu. Wiedza funkcjonariuszy na temat tego, kiedy mediację stosować i jakie daje ona korzyści, jest zbyt mała (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2017). Skutkuje to sytuacjami, w których niespójne jest zdanie funkcjonariuszy co do tego, czy konkretną sprawę można zakwalifikować do mediacji, czy nie (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2017).

Z kolei niechęć sędziów do mediacji może być spowodowana przekonaniem, że wpłynięcie sprawy do sądu jest ostatecznością, tj. stronom w żaden inny sposób nie udało się rozwiązać sporu i dlatego zdecydowanie chcą, aby jednoznacznie orzekł kompetentny sąd. Wskazuje się, że sędziowie często prezentują utarty sposób myślenia i procedowania oraz są niechętni do jego zmiany (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2017). Rozwiązaniem mogłoby być zwiększenie liczby szkoleń dla sędziów, których głównymi celami byłyby promocja i przedstawienie mediacji jako instytucji niemającej na celu podważyć autorytetu sędziego, a jedynie pozwolić stronom się porozumieć. Więcej czasu można by także poświęcić mediacji na początku drogi zawodowej sędziów, a więc w trakcie studiów czy aplikacji (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2017). Obecnie wciąż zdarza się, że o mediacji wspomina się, jednak nie poświęca się wystarczająco dużo czasu, a często zajęcia bezpośrednio o niej mają charakter jedynie fakultatywny⁴. Literatura wskazywała także na zagadnienie statystyk (Płatek, 2002), z których rozliczane są sądy, a które dla sędziów odgrywają znaczącą rolę. Prym sprawuje ta mówiąca o liczbie załatwionych, zakończonych spraw. W konsekwencji poczucie sprawiedliwości ludzi, których sprawy trafiają do sądów zdaje się drugoplanowe (co widać chociażby po przytaczanej już statystyce poczucia sprawiedliwości orzecznictwa).

Z badań, których przeprowadzenie zleciło w 2015 roku Ministerstwo Sprawiedliwości wynika, że 70% prokuratorów (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2017) nie kieruje spraw do mediacji, gdyż uważa, że sprawa się przedłuży, strony (lub sam pokrzywdzony) nie odniosą korzyści oraz przepisy nie są do końca zrozumiałe. Wskazuje się na bariery proceduralne – pozytywny rezultat mediacji i naprawienie szkody na tle obecnych regulacji nie umożliwiają umorzenia sprawy (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2017). Już po przeprowadzeniu raportu wprowadzono regulację w art. 59a k.k. (ta problematyka rozważana jest w dalszej części pracy),

⁴ Na przykład studia prawnicze w Akademii Leona Koźmińskiego.

co pozytywnie wpływało na częstotliwość prowadzenia mediacji – choć nie ma badań, na ile było to spowodowane obowiązywaniem art. 59a k.k., zauważalna jest zmiana w liczbie spraw kierowanych do mediacji: w 2019 roku było to blisko 700 spraw, podczas gdy w 2015 roku, gdy obowiązywał art. 59a k.k., było to ponad 1100 spraw (*Sprawozdanie z działalności powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w sprawach karnych za rok 2015, 2016; Sprawozdanie z działalności powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w sprawach karnych za rok 2019, 2020*).

Potencjalną przyczyną niskiego współczynnika spraw kierowanych do mediacji, może być kodeksowe sformułowanie „może (...) skierować [do mediacji]”. Wskazuje ono, że żaden z podmiotów nie jest zobligowany korzystać z tej instytucji, a wyraz „może” jest rozumiany jako przyzwalający na wykorzystanie uprawnienia fakultatywnie, wedle uznania. Pomysł takiego zobligowania jest przedmiotem krytyki (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2017) i mimo że pozwoliłoby zdecydowanie poprawić statystyki, to wskazuje się głównie jego negatywne aspekty. Należy zwrócić uwagę na podstawową zasadę mediacji, a mianowicie jej dobrowolność. Wyklucza ona możliwość narzucenia stronom postępowania obowiązku przeprowadzenia mediacji. Dlatego też uprawnienia podmiotów z art. 23a § 1 k.p.k. nie należy interpretować w ten sposób. Jeśli zarówno pokrzywdzony, jak i sprawca wyraziliby chęć uczestnictwa w postępowaniu mediacyjnym, a organ nie uznawałby tego za grożące dobru postępowania, to powinien sprawę do mediacji skierować albo wskazać na przyczyny, dla których tego nie robi⁵. Fakultatywność jest zatem elementem koniecznym i zresztą często spotykanym w regulacjach ustawowych. Aby jednak organy nie interpretowały powyższej możliwości w nieodpowiedni, dowolny sposób, można by przewidzieć kryteria określające pewien zakres spraw czy okoliczności, kiedy mediacje powinno się zastosować. Wskazuje się problem w zrozumieniu instytucji oraz uznania, czy sprawa nadaje się do skierowania do mediacji, czy też nie (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2017).

Problematyczna wydaje się także procedura informowania o możliwości przeprowadzenia postępowania mediacyjnego – w szczególności czy informacja o mediacji jest przekazana w sposób zrozumiały dla stron, a później ewentualnie pogłębiona o np. cele i korzyści samej mediacji. Te dwa zagadnienia są powiązane i w stosunku do obu można mieć

⁵ Taka regulacja obowiązuje w Belgii w sprawach nieletnich, szerzej: <https://lirias.kuleuven.be/retrieve/520823> s. 38 (dostęp: 20.02.2021).

zastrzeżenia. Informacja o możliwości skierowania sprawy do postępowania mediacyjnego jest tylko hasłowo wymieniona w szeregu praw w pouczeniu, wręczanym przy przesłuchaniu. Potencjalni zainteresowani nie poznają od razu istoty instytucji i mogą nie wiedzieć, czy mediacje można wykorzystać, czy jest to jedno z szeregu praw, które organ musi wymienić. Te zagadnienia zainteresowanym są przedstawiane dopiero po podjęciu decyzji, o skierowaniu sprawy do mediacji. Mogłyby one jednak być poruszane wcześniej, tj. w momencie, kiedy organ uznaje, że sprawa potencjalnie nadaje się do mediacji. W niektórych sądach istota pouczenia oraz informacja o celach i funkcjach mediacji są połączone – udostępniane są ulotki z szerszymi opisami mediacji (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2017). Taki obowiązek mógłby w największym stopniu spoczywać na policji, która jest „pierwszym ogniwem” w przypadku wystąpienia konfliktu i to z nią potencjalni zainteresowani się kontaktują. Być może, gdyby zainteresowanych odpowiednio poinformować, to nawet w przypadku umorzenia sprawy strony mogły wykorzystać mediację już na własny koszt, aby spór rozwiązać (Co pozwoliłoby wyeliminować kolejną z barier mediacji – brak świadomości co do niej potencjalnych zainteresowanych, gdyby zostali poinformowani o instytucji przez policję; Ministerstwo Sprawiedliwości, 2017).

2.1.2 Standard europejski na podstawie Rekomendacji Komitetu Ministrów Rady Europy i Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady

Na forum międzynarodowym mediacja i idee jej towarzyszące są popularne już od wielu lat. W prawie europejskim znajdziemy regulacje tworzone zarówno przez Radę Europy, jak i Unię Europejską. Szczególne znaczenie mają dokumenty tworzone przez Unię – rekomendacje Rady Europy są dokumentem słabszym, ponieważ obligują państwa członkowskie jedynie politycznie. Podkreśla się jednak wszelki dorobek obu organizacji mający stanowić wskazówki dla państw członkowskich (Bieńkowska, 2012).

Unijna dyrektywa dotycząca ofiar przestępstw wyraźnie zobowiązuje państwa członkowskie do zapewnienia i umożliwienia ofiarom korzystania z prawa do usług w zakresie sprawiedliwości naprawczej (Artykuł 4 ust. 1 lit. j Dyrektywy). Uprawnienie to przysługuje ofierze od momentu pierwszego kontaktu z właściwym organem, które to organy mogą kierować sprawę do mediacji. Jak zostało to wskazane we wcześniejszej części pracy, to

właśnie organy, z którymi ofiara ma kontakt jako pierwszymi podchodzą do mediacji najbardziej sceptycznie. Skoro badania wykazują, że organy ścigania nie zawsze rozumieją idee sprawiedliwości naprawczej, mają wątpliwości co do korzyści i możliwości kwalifikowania spraw do mediacji oraz nie uczestniczą w wystarczającym zakresie w szkoleniach, aby ten stan rzeczy zmienić, trudno oczekiwać, aby realizowały one swoje obowiązki tak, jak przewiduje to regulacja unijna⁶. Dyrektywa nakłada na państwa członkowskie obowiązek szkoleń funkcjonariuszy policji i pracowników sądu (Artykuł 25 Dyrektywy). Analiza polskiej praktyki w tym zakresie wskazuje jednak na to, że przykładowo niewielki procent prokuratorów uczestniczy w szkoleniach w ogóle, a jeszcze mniej robi to więcej niż raz (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2017). Warto wskazać, że dyrektywa i tak wskazuje na standard minimalny (Punkt 11 konsyderantów Dyrektywy), a państwa mają obowiązek wdrożenia celów dyrektywy, co raportują i z czego są rozliczane. Dyrektywy wskazują na cele, pozostawiając państwom członkowskim swobodę środków ich osiągnięcia. Porównując regulacje z dyrektywy ze stanem mediacji w Polsce, należy zastanowić się, czy dyrektywa jest wdrażana efektywnie⁷. Liczba spraw kierowanych do mediacji wydaje się daleka od satysfakcjonującej.

Standardem europejskim, o którym mowa w rekomendacji Komitetu Ministrów dotyczącej sprawiedliwości naprawczej w sprawach karnych, jest wystarczające poinformowanie ofiary oraz sprawcy przestępstwa (punkt 19 załącznika do Rekomendacji). Jako problem wskazać można nieostre sformułowanie „wystarczające poinformowanie”. Gdy nieostrość zestawimy z brakiem zrozumienia dla idei sprawiedliwości naprawczej widocznym w badaniach (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2017) oraz charakterem samej rekomendacji, czyli zobligowaniem o charakterze jedynie politycznym, da się zauważyć związek przyczynowy, którego końcowym efektem jest niewykorzystywanie mediacji tak często i tak skutecznie, jak miały to umożliwić regulacje międzynarodowe.

---

⁶ „Państwa członkowskie zapewniają, by – od momentu pierwszego kontaktu z właściwym organem i bez zbędnej zwłoki – oferowano ofiarom następujące informacje w prostym i przystępnym języku, celem umożliwienia ofiarom korzystania z praw określonych w niniejszej dyrektywie” art. 4 ust. 1 Dyrektywy; „usługi w zakresie sprawiedliwości naprawczej stosuje się tylko wtedy, gdy leżą w interesie ofiary, biorąc pod uwagę względy bezpieczeństwa” art. 12 ust. 1 lit. a Dyrektywy.

⁷ Przeciwno Polsce wszczęto postępowania na szczeblu unijnym związane z dyrektywą, jednakże przez ich wczesne stadium nie wiadomo, czego dokładnie dotyczą.

2.2 Czas trwania mediacji w sprawach karnych i moment jej prowadzenia

2.2.1 Regulacje krajowe oraz standard europejski

Zgodnie z art. 23a § 2 k.p.k. postępowanie mediacyjne nie powinno trwać dłużej niż miesiąc. Mediacja, jak już to zostało wspomniane, odzwierciedla założenia sprawiedliwości naprawczej. Wśród nich wskazać należy zrozumienie przez sprawcę swojej winy. Element psychiczny jest nierozzerwalnie związany z winą i przyjęciem odpowiedzialności za skutki swojego działania. Tak do przemyślenia winy przez sprawcę, jak do uporania się ze skutkami przestępstwa przez pokrzywdzonego, potrzeba czasu. Psychiatra i psychoterapeuta A. Popiel wskazuje, że trzymiesięczna terapia lecząca zespół stresu pourazowego, którego doświadczają ofiary przestępstw, jest skuteczna w 80% przypadków⁸. Trzeba dobrze wyczuć moment, kiedy proponuje się pokrzywdzonemu mediację. Niekiedy warto z tym poczekać, aż przejdzie on kolejne etapy przeżywania pokrzywdzenia (jak zaprzeczenie, żal, gniew) i będzie gotowy na poszukiwanie rozwiązań. Postępowanie karne trwa średnio nieco ponad 3 miesiące (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2019). Dla organów wymiaru sprawiedliwości znaczenie mają statystyki długości trwania postępowań i wyciągane z nich wnioski, że postępowania trwają za długo, a mediacje mogą ten czas jeszcze przedłużyć. Tymczasem z danych zawartych w raporcie Ministerstwa Sprawiedliwości (*Podstawowa informacja o działalności sądów powszechnych – I półrocze 2017 roku*, 2017) wynika, że różnica między średnią długością postępowania w sprawach karnych i wykroczeniowych łącznie z czasem trwania mediacji oraz z wyłączeniem tego czasu, jest niezauważalna. Dość krótki czas przewidziany dla postępowania mediacyjnego dodatkowo wydaje się potencjalną przeszkodą dla efektywności procesu mediacji (na problem ten wskazywali także mediatorzy w trakcie badań prowadzonych dla Ministerstwa Sprawiedliwości; Ministerstwo Sprawiedliwości, 2017). Zdecydowanie jednym z celów, jakie ma spełnić kara, szczególnie pozbawienia wolności, jest zrozumienie przez sprawcę swojego czynu. Kara ta wymierzana jest w zależności wagi przestępstwa i okoliczności w miesiącach i latach, a jej wysokość jest pewnego rodzaju wskaźnikiem, kiedy w ocenie sądu spełni ona swoją funkcję. Od sprawcy, którego sprawa trafi do mediacji, oczekuje się natomiast aby zrozumiał istotę swojego czynu w miesiąc. Z pewnością wskazane jest to, aby ramy trwania mediacji były w jakiś sposób ustalone, bo w przeciwnym razie można by mediację

⁸ <https://www.mp.pl/pacjent/psychiatria/wywiady/148731,ptsd-konsekwencja-skrajnego-pecha> (dostęp: 20.02.2021).

wykorzystywać instrumentalnie, np. aby notorycznie unikać stanięcia przed sądem. Nie sposób jednak oprzeć się wrażeniu, że miesiąc może być zbyt krótkim czasem, aby mediację skutecznie przeprowadzić. Niezrozumiałe wydaje się, skąd wzięła się różnica w czasie trwania postępowania mediacyjnego w różnych gałęziach polskiego prawa. Przykładowo, jeśli porównamy regulacje zawarte w Kodeksie postępowania administracyjnego oraz Kodeksie postępowania cywilnego, okaże się, że tam postępowania mediacyjne trwają do odpowiednio 2 i 3 miesiące. Sprawy karne często nie są krótsze i mniej skomplikowane od tych z innych dziedzin, a wręcz przeciwnie.

Kontrowersje budzi również to, czy mediacja może faktycznie być stosowana na każdym etapie postępowania karnego. Nie ma wątpliwości co do możliwości wykorzystania mediacji w postępowaniach przygotowawczym oraz sądowym, co wynika zresztą wprost z wykładni przepisów i ich umiejscowienia. Niejasna wydaje się kwestia dostępności mediacji w postępowaniu wykonawczym. W tej materii regulacji prawnych wydaje się brakować, mimo że rekomendacja jasno wskazuje, że sprawiedliwość naprawcza może być stosowana na każdym etapie postępowania karnego (Punkt 6 Załącznika do Rekomendacji). Kodeks karny wykonawczy o mediacji wspomina w artykule 162 § 1, jednak przepis ten oceniany jest jako jedynie nawiązujący do mediacji i regulujący ją co najwyżej szczątkowo⁹. O uregulowanie upominają się środowiska związane z mediacją oraz Rzecznik Praw Obywatelskich (i to od kilkunastu lat¹⁰). Mimo to ustawodawca zdaje się nie być przekonany do potrzeby regulacji i nie wykazuje w tej materii inicjatywy.

Regulacje międzynarodowe pozostawiają sporo do życzenia i zagadnienia czasu trwania procesu nie określają dokładnie. Po raz kolejny używane są nieostre pojęcia dotyczące czasu, takie jak „wystarczający” (Punkt 29 Załącznika do Rekomendacji) czy „odpowiedni” (Artykuł 8 ust. 1 Dyrektywy). Użycie tego typu pojęć pozostawia pole do wykładni podmiotom krajowym i w żaden sposób nie tworzy egzekwowlanych zobowiązań. Badania (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2017) wskazują na przywiązanie głównie sędziów i prokuratorów do statystyk czasu trwania postępowań i zwracają uwagę na chęć jak najszybszego rozwiązania

⁹ Tak regulacje ocenia Rzecznik Praw Obywatelskich w piśmie z 9 września 2016 r. do Ministra Sprawiedliwości, <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Do%20MS%20ws.%20wprowadzenia%20instytucji%20mediacji%20o%20postepowania%20wykonawczego.pdf> (dostęp: 18.02.2021).

¹⁰ W powyżej (10) cytowanym piśmie Rzecznik wspomina chociażby o zapytaniach z lat 2000 oraz 2011.

sprawy, licząc od dnia jej wpłynięcia. Może to mieć wpływ na krótki czas na mediację w procesie karnym przewidziany w ustawie.

Reasumując, czas prowadzenia mediacji nie powinien być sztywny i narzucony stronom, bo naraża efektywność całego procesu na niepowodzenie. Co innego, jeśli chodzi o jego kontrolę, bo problem rozwiązywałaby instytucja umożliwiająca np. sędziemu przerwanie nierokującej mediacji bądź zobowiązująca organ kierujący sprawę do mediacji do finansowania jej jedynie przez pewien okres, po którego zakończeniu strony decydują, czy chcą mediować dalej. Jeśli tak, to pokrywałyby koszty, a sprawa dalej widniałaby w rejestrze jako skierowana do mediacji.

2.3 Ocena regulacji krajowych w perspektywie prawa międzynarodowego według kryterium efektywności

Trudno oprzeć się wrażeniu, że regulacje na szczeblu Unii Europejskiej oraz Rady Europy stanowią zachętę, a w przypadku dyrektywy także obowiązek, dla państw członkowskich do skutecznego uregulowania tematyki związanej z mediacją w sprawach karnych na szczeblu krajowym. Zajęcie się przez wspomniane organizacje tą tematyką świadczyć może o istotności istnienia mechanizmów sprawiedliwości naprawczej w państwach o wysokiej kulturze prawnej. Za niewdrażanie bądź nieefektywne wdrażanie postanowień dokumentów prawa międzynarodowego dotyczących omawianych problemów, Polska nie jest na forum krytykowana. Inaczej wygląda sytuacja „z bliska”, tj. w kraju, gdzie statystyki spraw skierowanych do mediacji prezentują się bardzo niekorzystnie. Ani przyjęcie dyrektywy, ani rekomendacji nie odbiło się pozytywnie na powyższych statystykach. Świadczy to o nieefektywnym wykorzystaniu zapisów, mających stanowić instrukcję do tego, aby mediację w sprawach karnych skutecznie do systemu wymiaru sprawiedliwości wdrożyć i stosować. W debacie publicznej stale podnoszone są problemy, z jakimi wymiar sprawiedliwości się boryka (przewlekłość postępowań, długi czas oczekiwania na proces, brak poczucia, że sprawiedliwości stało się zadość itd.), a które wykorzystanie mediacji mogłoby pomóc rozwiązać. Jeśli jednak organy mogące skierować sprawę do mediacji nie będą wykazywać inicjatywy częściej, podchodzić z zaangażowaniem do szkoleń i zrozumienia problematyki, statystyki pozostaną na zdumiewająco niskim poziomie. Poniżej 0,2% spraw skierowanych do

mediacji spośród wszystkich spraw karnych to wynik, który jasno świadczy o tym, że z w dużej mierze z powodu podejścia organów procesowych mediacja pozostaje niewykorzystaną (i niewykorzystywaną) szansą.

II. Próba uregulowania umorzenia konsensualnego – art. 59a k.k.

Mimo zgłaszanych od lat postulatów wprowadzenia rozwiązania umożliwiającego umorzenie postępowania po udanej mediacji (Murzynowski, 2001), dopiero w 2013 roku w ustawie o zmianie ustawy Kodeks karny i niektórych innych ustaw (artykuł 12 pkt 1 ustawy z dnia 27 września 2013 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw) zaproponowano dodanie art. 59a k.k. w następującym brzmieniu:

„Jeżeli przed rozpoczęciem przewodu sądowego w pierwszej instancji sprawca, który nie był uprzednio skazany za przestępstwo umyślne z użyciem przemocy, pojednał się z pokrzywdzonym, w szczególności w wyniku mediacji i naprawił szkodę lub zadośćuczynił wyrządzonej krzywdzie, umarza się, na wniosek pokrzywdzonego, postępowanie karne o występki zagrożony karą nieprzekraczającą 3 lat pozbawienia wolności, a także o występki przeciwko mieniu zagrożony karą nieprzekraczającą 5 lat pozbawienia wolności, jak również o występki określony w art. 157 § 1.”

Miał to być przepis dotyczący mediacji oraz wprowadzający instytucję, która ma zachęcać strony do wzięcia udziału w postępowaniu mediacyjnym, a organy prowadzące postępowanie do kierowania spraw do mediacji. Szkoła wyrządzona pokrzywdzonemu miała być naprawiona lub zadośćuczyniona przez sprawcę, a swoistym mechanizmem kontrolnym miał być wnioskowy charakter obligatoryjnego umorzenia. W piśmiennictwie krytykowane było umiejscowienie artykułu w Kodeksie karnym, zamiast postępowania karnego oraz to, że trudno jest dostrzec zalety nowej instytucji, patrząc na te już istniejące, czy brak możliwości wznowienia lub podjęcia umorzono postępowania (Czarnecki i Mamak, 2013). Ostatecznie przepis wszedł w życie 1 lipca 2015 roku. Po zmianie większości rządzącej, w 2016 roku artykuł w całości uchylono. W uzasadnieniu pojawiły się argumenty wskazujące, że stosowanie powyższego unormowania nie spełni celów postępowania karnego (np. odpłata sprawcy za popełnienie czynu zabronionego), umożliwi uniknięcie odpowiedzialności karnej czy umożliwi sprawcy wywieranie presji na pokrzywdzonego, aby ten złożył wniosek. Argumentacja ta

spotkała się z krytyką – podnoszona była jej niezasadność oraz brak szerszych rozważań co do niej (Byczyk, 2016).

Dlaczego zatem artykuł nie odniósł prawnego sukcesu? Być może przyczyną był zbyt krótki czas by sądy „nauczyły się” stosować artykuł 59a k.k. Ciężko oczekiwać, że wprowadzenie tej regulacji spowoduje, że częściej będzie się stosować mediację (co zresztą pokazują statystyki – różnice praktycznie niezauważalne, jeśli chodzi o liczby bezwzględne, trudno powiązać wzrost bądź spadek popularności mediacji z regulacją, o której mowa; *Mediacje...*, 2020), szczególnie gdy, jak zostało wcześniej wspomniane, mamy do czynienia ze środowiskami często charakteryzującymi się utrzymywaniem przyjętego sposobu myślenia (Ministerstwo Sprawiedliwości, 2017). Dziewięć miesięcy jest stosunkowo krótkim okresem funkcjonowania przepisu, niepozwalającym na ocenę skuteczności regulacji. Rozwiązaniem mogło być danie regulacji drugiej szansy poprzez odpowiednie preredagowanie przepisu. W przyjętym brzmieniu katalog działań mogących doprowadzić do pojednania sprawcy i ofiary pozostawał otwarty. Wymieniał mediację jako przykład metody dojścia do porozumienia. Wydaje się jednak, że mediacja przez swoją popularność (nie ogromną, ale niewątpliwie największą wśród ADR-ów) zasługuje na odrębne uregulowanie. Warto zwrócić uwagę na użyte w przepisie pojęcie pojednania, które nie jest wymaganym rezultatem mediacji – standardy wskazane w przepisach międzynarodowych (Dyrektywy oraz Rekomendacji) nie wskazują na nie. Teoretycznie mediacja ma doprowadzić do akceptacji warunków ugody, a nie rozwiązania wszelkich konfliktów. Po jej zakończeniu strony nie muszą być pogodzone, a jedynie pozostawione w poczuciu sprawiedliwości. Łącznie z pojednaniem wymaga się dokonania zadośćuczynienia lub naprawienia szkód. Forma użytych czasowników wskazuje, że aby sąd umorzył postępowanie, musi nastąpić zadośćuczynienie lub naprawienie szkód. Warto wskazać, że uwzględnienie interesów pokrzywdzonego jest jednym z celów postępowania karnego (artykuł 2 § 1 pkt 3 Kodeksu postępowania karnego), który zostałby przez mediację zrealizowany równie dobrze, co bez niej. Mediacja ma jednak przynosić korzyści obu jej uczestnikom. Obecnie jedyną korzyścią dla sprawcy wynikającą z ustawy jest uwzględnienie pozytywnego wyniku mediacji przy wymiarze kary. Stanowi o tym artykuł 53 § 3 k.k. Jako że ta regulacja ma charakter dyrektywny dla sądu, nie zawsze może w pełni spełniać swoje założenia. Chodzi o to, że zależnie od subiektywnego podejścia sędziego korzyści mogą być większe bądź mniejsze.

Brak przepisu takiego jak opisywany art. 59a k.k. niewątpliwie jednak nie zachęca do wykorzystywania mediacji i nie przyczynia się do jej popularyzowania. Nawet jeśli zdaniem ustawodawcy nie realizował właściwie swoich zakładanych na początku celów, wymienionych w uzasadnieniu do projektu zmiany ustawy, a nie zdecydowano o wykreśleniu mediacji w ogóle jako sprzecznej z ideałami sprawiedliwości prezentowanymi przez większość rządzącą, to od czasu nowelizacji można by przewidzieć inną regulację dającą stronom mediacji wyraźne korzyści. To, że przepis obowiązywał przez czas stosunkowo krótki, w połączeniu z przytaczanymi we wcześniejszych częściach pracy barierami w postaci niechęci podmiotów mogących sprawę do mediacji skierować, pozwala na stwierdzenie, że przepis był szansą, której nie dano się rozwinąć i w konsekwencji wykorzystać zgodnie z założeniami ustawodawcy wprowadzającemu przepis w 2013 roku. Powyższe zdaje się popierać tezę wskazującą, że odpowiednie uregulowanie mediacji umożliwiłoby jej efektywne wykorzystywanie, a na gruncie obecnych regulacji pozostaje ona niewykorzystaną szansą.

III. Konkluzje

Aby poprawić stan mediacji w Polsce, potrzebny jest szereg działań. Kwestią podstawową jest wpłynięcie na podmioty mogące skierować sprawę do mediacji w taki sposób, by pokazać im korzyści, jakie odniosą same organy, nie mówiąc już o samych uczestnikach mediacji. Mediacja jest szansą na rozwiązanie wielu problemów, przykładowo przewlekłości postępowań oraz poczucia niezadowolenia z działania wymiaru sprawiedliwości. Przeorientowana, wraz ze zmianą władzy, polityka karna z pewnością nie wpływa na poprawę sytuacji. Usunięcie art. 59a k.k., brak działań sugerowanych przez chociażby Rzecznika Praw Obywatelskich w połączeniu z barierami, z jakimi mediacja się spotyka, stanowiąc mogą szklany sufit dla mediacji w sprawach karnych, w postaci niskiej liczby spraw do niej kierowanych. Brak inicjatywy organów przewidzianych w regulacji art. 23a k.p.k. powoduje, że z mediacji w procesie karnym nie można praktycznie korzystać.

Międzynarodowe regulacje prawne miały mediację spopularyzować, wyznaczając standardy do jej wdrożenia w krajowych porządkach prawnych. Jak pokazuje jednak praktyka, z efektywnością niektórych z nich są problemy, które mogą umykać raportom i jednocześnie narażać na nieskuteczność cały proces. Kluczem powinna być informacja udzielana przez kompetentne organy, mające pewną wiedzę o całym procesie, rozumiejącymi szanse, jakie daje

i cele jakim ma służyć. Proponowane rozwiązania w postaci szkoleń są powtarzane od lat, jednak konkretnych efektów i przełożenia w statystykach nie widać.

Mediacja oczywiście nie zawsze może być stosowana przez wzgląd na specyfikę spraw karnych. Część z typów czynów zabronionych to przestępstwa bez ofiar. Jeśli brakuje pokrzywdzonego, mediacja zdaje się tracić sens. Pewne systemy wprowadzają nawet i do tego typu przestępstw elementy sprawiedliwości naprawczej, w tym także mediacje z „ofiara zastępczą”. Istnieje kilka alternatywnych trybów zakończenia postępowania, gdy sprawy są jasne, a sprawca nie kwestionuje swojej winy i sprawstwa. Mediacja w tych sprawach mogłaby być konkurencją dla np. dobrowolnego poddania się karze. W tym trybie korzyścią dla oskarżonego jest możliwość złagodzenia kary, a w każdym razie jej wymierzenia w granicach przez niego akceptowanych. W przypadku mediacji po uchyleniu art. 59a k.k. sprawca nie może oczekiwać wymiernej dla siebie korzyści – umorzenia postępowania. Należy uznać to za jedną z istotnych barier. Przede wszystkim jednak zdaje się brakować wyraźnych i wymiernych zachęt dla organów co do wykorzystywania mediacji w postępowaniu karnym i to diagnozowane jest jako główny problem z mediacją.

Tak długo, jak ustawodawcy nie uda się przekonać organów o słuszności idei mediacji, tak długo będziemy ją rozpatrywać w kategoriach daremnej alternatywy bądź niewykorzystanej szansy, przy czym to drugie sformułowanie wydaje się najpełniej oddawać obecny stan rzeczy.

Bibliografia

Bieńkowska, E. (2012). O unormowaniu mediacji w sprawach karnych. *Prawo i Prokuratura*, 1, 22–23.

Bobrowicz, M., *Rozwój mediacji w Polsce*. Pozyskano z:
<https://www.arch.ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/mediacje/aktualnosc/download,1322,0.html>
(dostęp: 27.08.2020).

Byczyk, M. (2016). Uchylenie art. 59a k.k. a zagadnienie „zniesionej społecznej szkodliwości czynu zabronionego”. *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*, XX(2), 55–59.

Chalimoniuk-Zięba, M. i Oklejak, G. (2013). Sprawiedliwość naprawcza i jej zastosowanie w praktyce, *Kwartalnik ADR*, 1(21), 5.

Cybulko, A. (2018). *Mediacja cywilna i rola mediatora w ujęciu psychologii społecznej*, Rozprawa doktorska, Uniwersytet Warszawski, Instytut Stosowanych Nauk Społecznych.

Czarnecki, P. i Mamak, K. (2013) Triumfy funkcji kompensacyjnej w prawie karnym na marginesie art. 59a k.k. W: E. Grzęda i J. Machlańska (red.), *Nowelizacja części ogólnej Kodeksu karnego – nieunikniona konieczność czy pozorna potrzeba*. Kraków: Przegotowalnia. Pracownia DTP i Grafiki.

Czarnecka-Działuk, B. i Wójcik, D. (1999). *Mediacja. Nietelni przestępcy i ich ofiary*. Warszawa: Oficyna Naukowa.

Gloger, Z. (1974) *Encyklopedia staropolska*, za: Rosner, A. *Tradycja staropolskiego sądownictwa polubownego – próba zarysowania problemu*. W: M. Płatek i M. Fajst (red.) (2005) *Sprawiedliwość naprawcza*, Warszawa.

Instytut Wymiaru Sprawiedliwości (2019). *Sprawność postępowań sądowych - czas trwania postępowania sądowego w latach 2011–2018*. Pozyskano z: <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> (dostęp: 15.02.2020).

Kutrzeba, S. (1933) *Wspólne podstawy historii państw słowiańskich*, za: Rosner, A. *Tradycja staropolskiego sądownictwa polubownego – próba zarysowania problemu*. W: M. Płatek i M. Fajst (red.) (2005) *Sprawiedliwość naprawcza*. Warszawa, s. 39.

Mazowiecka, L. (2009). *Mediacja*. Warszawa: Oficyna Naukowa.

Ministerstwo Sprawiedliwości (2009). *Badanie opinii publicznej na temat wizerunku wymiaru sprawiedliwości, oceny reformy wymiaru sprawiedliwości, aktualnego stanu świadomości społecznej w zakresie alternatywnych sposobów rozwiązywania sporów oraz praw osób pokrzywdzonych przestępstwem*. Warszawa.

Ministerstwo Sprawiedliwości (2017). *Podstawowa informacja o działalności sądów powszechnych – I półrocze 2017 roku*.

Ministerstwo Sprawiedliwości (2017). *Diagnoza stanu stosowania mediacji oraz przyczyn zbyt niskiej w stosunku do oczekiwanej popularności mediacji – Raport końcowy*. Warszawa.

Ministerstwo Sprawiedliwości (2019). *Prawomocnie skazani w 2018 r.* Pozyskano z: <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> (dostęp: 4.08.2020).

Ministerstwo Sprawiedliwości (2020). *Mediacje karne w latach 1998–2018 i pierwszym półroczu 2019 r.* Pozyskano z: <https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> (dostęp: 4.08.2020).

Murzynowski, A. (2001). Podstawowe zasady rzetelnego procesu a problem zróżnicowania form postępowania w sprawach o przestępstwa. *Prokuratura i Prawo*, 1, 18.

Płatek, M. (2002). Mediacja w postępowaniu wykonawczym – argumenty zgłaszane na rzecz i przeciw mediacji na tle doświadczeń międzynarodowych. *Mediator*, 22, 35–41.

Płatek, M. i Fajst, M. (2005). *Sprawiedliwość naprawcza. Idea. Teoria. Praktyka.* Warszawa: LIBER.

Rogosińska, A. (2018). Mediacja w polskim systemie prawnym. *EUNOMIA. Rozwój zrównoważony jako przedmiot badań*, 1(94), 91–98.

Sieradzka-Baziur, B. (2016). Mediacja w średniowieczu a współcześnie w świetle faktów językowych. *Horyzonty Wychowania*. 15(36), 109–125.

Sułkowski, K. (2017). *Mediacja w polskim prawie karnym. Studenckie Zeszyty Naukowe 2017*, XX(35), 85.

Urbanowicz, K. (2020). *Kompensacyjna funkcja prawa karnego.* Poznań: Repozytorium AMU.

Wydział Statystycznej Informacji Zarządczej Departament Strategii i Funduszy Europejskich Ministerstwo Sprawiedliwości (2019). *Postępowanie mediacyjne w świetle danych statystycznych sądy rejonowe i okręgowe w latach 2006–2018.* Warszawa.

Zalewski, W. (2006). *Sprawiedliwość naprawcza początek ewolucji polskiego prawa karnego?* Gdańsk: Arche.

<https://www.mediacja.gov.pl/files/doc/rk-mediacje-agrotec-02.09.pdf> (dostęp: 4.08.2020)

<https://isws.ms.gov.pl/pl/baza-statystyczna/opracowania-wieloletnie/> (Informator Statystyczny Wymiaru Sprawiedliwości; dostęp: 4.08.2020).

<https://www.mediator.org.pl/uploaded/MediacjaCzyniCuda/Mediacje%20MDM%202017%20inf%20dodatkowe.pdf> (dostęp: 4.08.2020).

<https://www.wnp.pl/parlamentarny/spoleczenstwo/cbos-33-proc-polakow-zle-ocenia-prace-prokuratury-sady-negatywnie-ocenia-43-proc,99975.html> (dostęp: 4.08.2020).

<https://pk.gov.pl/dzialalnosc/sprawozdania-i-statystyki/>, Sprawozdania z działalności powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w sprawach karnych za rok 2015 (2016); Sprawozdania z działalności powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury w sprawach karnych za rok 2019 (2020) (dostęp: 4.08.2020).

Cytowane akty prawne:

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U.2020.1444 z dnia 25.08.2020).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz.U.2020.30 z dnia 9.01.2020).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (Dz.U.2021.53 z dnia 11.01.2021).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW (EUR-Lex – 32012L0029).

Rekomendacja Nr CM/Rec(2018)8 Komitetu Ministrów [Rady Europy] dla państw członkowskich dotycząca sprawiedliwości naprawczej w sprawach karnych.

Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw. Pozyskano z: <https://sip.lex.pl/#/act-project/102159847/2/zmiana->

[ustawy-kodeks-postepowania-karnego-oraz-niektorych-innych-ustaw?keyword=59a&cm=RELATIONS](#) (dostęp: 4.08.2020).